

Tyska ursäkter

"HAN LIKNAR informatorn som följde sin lärjunge till bordellerna för att han inte skulle supas full och sedan till krogarna för att han inte skulle spela och till spelhusen för att han inte skulle duellera — men då det verkligen kom till en duell tjänstgjorde informatorn som sekundant." De orden skrevs år 1832 av Heinrich Heine om Lafayette, som deltog i alla upprovsrörelser "i den goda avsikten att genom sin närvaro hålla massan tillbaka från de värsta excesserna". De används nu av den utmärkte engelske historikern Lewis Namier i det nyss utkomna arbetet *In the Nazi Era* (Macmillan, 5 shilling 10 pence) för att karaktärisera de tyska ämbetsmän och generaler som tjänade Hitler, men efter hans fall söker ursäkt sig med att de egentligen ville tämja och hejda sin härskare och som därför gör anspråk på äran att ha varit motståndsmän.

Namiers bok behandlar i första rummet de viktigaste av dessa försvarsskrifter, såsom de av Halder, Dirksen, Weizsäcker, Kordt och Meissner. I ett inledande kapitel framhåller Namier att biografier och memoarer som i stort sett ger en falsk och förskönande bild av Hitlerregimen för närvarande starkt framträder i den tyska historieskrivningen och nära nog dominerar bokmarknaden. De skribenter det här gäller vidrör inte alls eller blott med lätt hand de ohyggliga brott som begicks, tendensen är att romantisera och förmildra. Det finns risk för att denna tendens skall på ett avgörande sätt påverka uppfattningen inom Tyskland och även i länder som inte varit ockuperade av nazisterna och därför inte genom erfarenhet känner till vad som skett. Grunden läggs till en det styrande Tysklands skuldloshetspropaganda av samma art som efter det första världskriget — trots att kejsardömet var humant och fredligt i jämförelse med Hitlerismen.

Den officerskår och den byråkrati som var Hitlers stöd och verktyg kan emellertid inte svära sig fria från ansvaret. De män som nu säger sig ha varit regimens hemliga fiender är kanske ärliga i så måtto att de i mycket ogillade Hitler och hans metod; de kände sig kanske handla enligt samma motiv som Lafayette i Heines karaktäristik; säkert är att de var Hitler lydiga och trogna så länge han hade framgång och att de gjorde litet eller intet för att påverka den lilla gruppen av styrande nazister. Först då nederlaget var uppenbart för alla, i juli 1944, kom en organiserad aktion mot regimen till stånd. "Mycket talas och skrives nu om motstånd mot Hitlerregimen", skriver general Guderian. "Men jag måste vägra att ge beteckningen motståndsmän åt personer som endast i någons vrå viskade att de var av annan åsikt."

I detalj uppvisar Namier hur ovederhäftiga och förljugna de behandlade memoarerna är i centrala punkter. Man ger felaktiga tidsuppgifter, utelämnar komprometterande passager i citerade brev och aktstycken, hävdar utan skymt av bevisning eller ens sannolikhet existensen av ädla motiv för anpassning och tjänstaktighet. Han diskuterar bl. a. uppgiften att generaler och höga ämbetsmän skulle ha varit redo att stöta Hitler i samband med den tjeckoslovakiska krisen i september 1938 och i själva verket ha hindrats att handla genom Neville Chamberlains eftergifter. Enligt Namier skulle det här vara fråga blott om lösa rykten och påståenden. Åtskilliga vittnesbörd — bl. a. en passus i

Churchills krigsminnen — tyder emellertid på att man i detta sammanhang skulle kunna tala om en verklig plan från oppositionens sida. I den mån de mot Hitler oppositionella övervägde något slags revolt var det dock inte i första hand av ovilja mot diktatorns syften, utan av fruktan för ett krig som de ansåg Tyskland ur stånd att vinna. Likaså underkänner Namier tanken att de allierade genom att uppge kravet på ovillkorlig kapitulation skulle ha kunnat åstadkomma Hitlers fall ett eller ett par år tidigare och en moderat fred med en annan tysk regim. De tyskar som opererade med dylika planer var, förklarar han, inte benägna att ge upp de tyska erövringarna före kriget — ja, inte ens att återupprätta det gamla Polen — och de hade för övrigt inga utsikter att få bort Hitler.

Namiers hårda kritik av de tyska försöken att finna ursäkter kombineras med en skoningslös granskning av den engelska politiken under Münchenperioden. Ledande engelska statsmän, Eden likaväl som Chamberlain och Halifax, uttalade sig på ett tidigt stadium så att Hitler måste känna sig uppmuntrad till expansion i öster, mot Österrike, Tjeckoslovakien och Polen. Det är möjligt att Hitler verkligen ända fram till den engelska krigsförklaringen räknade med att västmakterna inte menade allvar med sina protester gentemot erövringspolitiken. Den moraliska reaktion som efter hand uppstod i England saknade Hitler organ att begripa; med tanke på raden av tillmötesgåenden och eftergifter — från 1935 års flottfördrag till München — var det för övrigt knappast förvånande att man på tyskt håll talade om skenhelighet och be- drägeri.

HERBERT TINGSTEN

Dec 26
S: a 2